

Antrenörlerin Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeyleri

The Level of Awareness of Coaches Towards the Effects of Sports on Individuals with Mental Disabilities

Ekrem Levent İlhan¹, *Necip Arman²

¹ Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, leventilhan@gazi.edu.tr, 0000-0002-1117-2700

² Milli Eğitim Bakanlığı, Nene Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, neciparman@gmail.com, 0000-0001-8737-9671

ÖZET

Farklı meslek grupları zihinsel engelli bireylere hizmet etme potansiyellerini kullanarak bu bireylerin yaşam kalitesini artırabilirler. Bazı antrenör de bu grupların içerisinde ve göreve başlamalarıyla beraber zihinsel engelli bireylerle uzun süre çalışma imkânı bulmaktadırlar. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı sporun zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkileri konusunda antrenörlerin farkındalık düzeylerini ortaya koymaktır. Bu araştırmada betimsel bir nitelik taşıyan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın grubunu farklı branşlarda antrenörlük yapan 67'si kadın 138'i erkek toplam 205 gönüllü antrenörü kapsamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, "Kişisel Bilgi Formu" ve "Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık" ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık, bağımsız değişkenleri ise; cinsiyet, yaş, özel gereksinimi olan sporcularla çalışma durumu, antrenörlük yaptığı branş, geçmişte branşında milli sporcu olma durumu, hizmet süresi, kendi spor geçmişinde ulusal ya da uluslararası alanda derece elde etme durumu, antrenörlük kademesi, yakınları arasında engelli birey olma durumunu kapsamaktadır. Veri toplama süreci sonunda elde edilen bulgular bilgisayar ortamına aktarılmış, verilerin çözüm ve yorumlanmasında grup karşılaştırmaları için t-testi, yaş ve hizmet yılı ile ölçek arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise Pearson-Korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlara göre tüm değişkenler değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Anketle katılan antrenörlerin sporun zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkisinin farkında oldukları tespit edilmiştir. Sporun, zihinsel engelli kişilerin fiziksel, zihinsel ve sosyal yaşamlarını iyileştirmede ve topluma entegrasyonlarını desteklemede rol oynadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, Zihinsel Yetersizlik, Spor, Farkındalık.

ABSTRACT

Some coaches are also among these groups, and once they start working, they have the opportunity to work with mentally disabled individuals for a long time. Therefore, this research aims to determine the awareness levels of coaches regarding the effects of sports on mentally disabled individuals. A descriptive scanning model was used in this research. The research group consisted of 205 volunteer coaches with 67 being and 138 being men, who coached in different branches. "Personal Information Form" and "Awareness of the Effects of Sports on Mentally Disabled Individuals" scale served as data collection instruments. The dependent variable of the research is awareness of the effects of sports on mentally disabled individuals, and the independent variables are gender, age, working with athletes with special needs, the branch in which they coach, the status of being a national athlete in their branch in the past, service duration, the status of obtaining a national or international degree in their sports history, the level of coaching, and the status of having a disabled person among their relatives. The findings obtained at the end of the data collection process were transferred to the computer environment. In the analysis and interpretation of the data, t-test was used for group comparisons and Pearson-Correlation analysis was applied to determine the relationship between age and years of service and the scale. According to the findings, no significant difference was detected when all variables were evaluated. The results indicated that the surveyed coaches were cognizant of the impact of sports on mentally disabled individuals.

Keywords: Coach, Mental Disability, Sport, Awareness.

Citation: İlhan, E.L. & Arman, N. (2024). *Antrenörlerin Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeyleri*, *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 6 (1), 16-22.

Gönderme Tarihi/Received Date:
15.01.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
13.03.2024

Yayınlanma Tarihi/Published Online:
30.03.2024

<https://doi.org/10.56639/jsar.1419916>

*Corresponding author:
neciparman@gmail.com

GİRİŞ

Toplum; bireysel özellikleri, başarıları ve potansiyelleri bakımından birbirinden farklı olan bireylerden oluşur. İnsanlar arasındaki bireysel farklılıklar insanlığın başlangıcından bugüne kadar var olan bir gerçektir. İlhan ve Esentürk (2015) bu farklılığı fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal özelliklere göre ayırtırlar ve bir toplumu oluşturan insanlar arasındaki çeşitli bireysel farklılıkların, gelişimin tüm yönlerini olumlu ya da olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekerler (İlhan, 2015).

Topluma uyum sağlamak veya toplumda kabul görmek için kişinin toplum tarafından belirlenen kriterlere göre sosyal ve davranışsal olarak yeterli olması gerekir. Bu kriterlerin dışında bir zihinsel engele sahip olan, duygusal ve sosyal açıdan toplumda kendini ifade etmekte zorlanan bireyler mevcuttur.

Zihinsel engellilik; bireyin öz bakım, ev hayatı, iletişim, sosyal beceriler, akademik işlevler, kendi kendine rehberlik, sağlık, güvenlik gibi normal durumun varlığında yetersizlik olarak tanımlanmaktadır (İlhan, 2015) Bu yetersizlikte olan bireyleri spor ile belirli bir program çerçevesine dahil edip fiziksel aktivitelerini ve motorik becerilerini geliştirebilecekleri alanlar yaratmak önem arz etmektedir.

Sporun normal gelişim gösteren bireyler üzerinde yaptığı olumlu etkilerin tamamını ve hatta daha fazlasını gözlemlemek mümkündür (İlhan, 2008a). Spor aktiviteleri, engelli bireyler için de sosyal bir deneyim alanıdır. Zihinsel engelli bireylerin yaşam kalitesinin artırılması, bu kişilerin topluma kazandırılmasıyla mümkündür (Kırımoğlu vd., 2016a). Bu nedenle, engelli bireylerin sosyal uyumlarını gerçekleştiren ve bedensel olarak daha işlevsel bir katılım sergileme sürecinde sporun bir araç olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir (İlhan, 2008b). Engelli bireyler için sporu bir rehabilite süreci haline getirerek, onları topluma kazandıracak en önemli bileşenlerden biri de antrenörlerdir.

Spor ortamında sporcu-antrenör ilişkisi, sporcunun hem psikososyal hem de fiziksel gelişimi açısından önemlidir. Olumlu ilişkileri destekleyen bir ortamda desteklenen olumlu bir antrenör-sporcu ilişkisi, sporcunun gelişimi açısından çeşitli açılardan önemlidir (Altıntaş vd.,2012).

Spesifik olarak, antrenör sporcuyla anlayış, güven ve ihtiyaçlarını karşılayarak bir birey olarak gördüğünde; bunlar, psikolojik becerilerini ve durumlarını daha yüksek düzeyde performans göstermeye teşvik edecektir (Tovell & Gravelle, 2009). Özellikle yarışmalara dahil edildiklerinde özgüvenleri gelişmekte, fiziksel anlamda işlevsiz motorik özelliklerini güçlendirme fırsatı verilmektedir. Sportif etkinliklerle farkındalık yaratarak kendilerine ve çevrelerine kendilerini kabul ettirme fırsatı yakalayabilirler.

Sporun her alanda kişinin kendisine güven duyduğu ve kendisini geliştirdiği bu önemli alanı kontrol eden antrenörler bu durumun farkındalığını bilerek çalışmalarını yürütmeleri gerekmektedir. Çünkü; bilinçli farkındalığın sportif performans üzerindeki etkisi incelendiğinde, bilinçli farkındalık uygulamasının performans üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır (Bühlmayer vd., 2017). Ayrıca sporda farkındalık, sporcuların dikkatlerini performans hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olacak ipuçlarına odaklanmalarına yardımcı olur (Thienot, 2013).

Farkındalık; bireyin önce kavram olarak öğrenmesi, sonra anlayıp tüm duyu organlarıyla özümsemesi, bilinmesi gereken konuyu öğrenerek duyarlılık göstermesi ile ifade edilir. “Sporun zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkisine ilişkin farkındalık” terimi ise, sporun temel mekaniğinin zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkisine ilişkin farkındalık düzeyi olarak ifade edilmektedir (İlhan & Esentürk, 2015).

Spor aracılığıyla hem zihinsel hem de fiziksel olarak sağlıklı bir yaşam tarzı geliştirmenin mümkün olduğu iyi bilinmekle beraber, ne yazık ki toplumlar, fiziksel aktivite yapan engelli bireylere karşı sosyal önyargılar yaratmış gibi görünmektedirler (Eminović vd., 2009). Bu önyargı, antrenör ve engelli bireylerin iletişimiyle daha pozitif bir duruma evrilebilir (DePauw & Gavron, 1991), ve engelli birçok bireyin kendi kendine karar almasına ve bağımsız hareket etmesine yardımcı olabilen antrenörler (Bradbury, 2001), antrenörlük aracılığıyla kendi davranışlarının güçlü eylemlerini ortaya çıkarır ve sporcularla etkileşimde bulunmak için alternatif yollarla bunları sunarlar (Côté & Gilbert, 2009).

Antrenör ve engelli ilişkisinde sabır, özveri, güven, empati, sorumluluk bilinci, bireyi tanımada en etken faktörlerdir. Bundan yola çıkarak antrenör, birey ile toplum arasında bir köprü görevi görmektedir. Antrenörlük sürecinde antrenör ve sporcu arasında kurulan ilişki sporcunun fiziksel ve psikososyal gelişiminde önemli rol oynar (Jowett & Cockerill, 2002).

Antrenörlük kendisini yetersiz, mutsuz ve toplumdaki soyutlanmış hisseden bireye bir birey olmasını sağlayan uzun ve meşakkatli bir yoldur, çünkü zayıf zihinsel kapasite, aktivitelerin uzun öğrenme süreci, çocukların adaptasyon sıkıntısı yaşamaları, davranışlarındaki problemleri kolayca unutmaları sportif antrenmanlarda bazı zorluklara neden olur; bu da antrenörleri olumsuz etkileyebilir. Zekâ yetersizliği olan çocuklar için antrenör olmanın bazı zorlukları mevcut fakat çaba ve sorumluluğu unutmamak gerekiyor (İlhan, 2012).

Özellikle engelli bireyleri Özel Olimpiyatlara hazırlayan ve uzun süreli çalışma imkânı bulan antrenörler eğitsel ve iletişimsel boyutlarda büyük bir sorumluluk taşımaktadırlar. Bu doğrultuda antrenörlerin farklı seviyelerde yetersizlikten etkilenmiş bireyler üzerindeki tutumları önemlidir (Özel Olimpiyatlar Türkiye, 2017). Yaptığı işin bireyler üzerindeki olumlu etkisinin farkında olan antrenörler mesleklerini daha özverili bir tutum sergileyerek icra etmeye çalışmaktadırlar.

Literatüre incelemesi yapıldığında zihinsel engelli bireylerin spor faaliyetlerine katılırken farkındalıkları üzerine pek çok çalışma bulunmaktadır (Altınışık vd., 2021; Çar vd., 2019; İlhan, 2009; İlhan & Esentürk, 2015; Kabak, 2019; Kemeç vd., 2018; Kırmıoğlu vd., 2016a; Kırmıoğlu, 2016b; Avcı vd., 2019). Ancak bu araştırmalar spor yöneticileri, fizyoterapist, üniversite öğrencileri, öğretmen, öğretmen adayları ve doktor adaylarını kapsadığı görülmüştür. Antrenörler, sportif etkinliklerde zihinsel engelli bireylerle en fazla çalışma imkanına sahip gruplardandır. Bundan dolayı bu araştırmada, antrenörlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına yönelik tutumları çeşitli değişkenler kullanılarak analiz edilmiştir. Bu değişkenler; cinsiyet, yaş, özel gereksinimi olan sporcularla çalışma durumu, antrenörlük yaptığı branş, geçmişte branşında milli sporcu olma durumu, hizmet süresi, spor geçmişinde ulusal ya da uluslararası alanda derece elde etme durumu, antrenörlük kademesi, yakınları arasında engelli birey olma durumu faktörlerini kapsamıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Modeli: Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma modeli, geçmişte ya da halen mevcut olan bir durumu gerçekte olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey veya nesne gerçek anlamda tanımlanır ve bunlar değiştirilmez (Karasar, 2017).

Araştırma Grubu: Araştırmaya 6 farklı ilden (Van, Ağrı, Bitlis, Hakkari, Iğdır, Bingöl) Gençlik Spor İl Müdürlükleri bünyesinde aktif olarak çalışan, 67’si kadın (%32,7), $\bar{x}_{yaş}=31,35\pm 5,97$, 138’i kadın (%67,3), $\bar{x}_{yaş}=34,10\pm 7,08$ olmak üzere toplam 205 antrenör gönüllü olarak katılmıştır. Araştırma grubunu çevre iller seçilerek kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme, yakındaki ve kolayca erişilebilen durumun seçilmesini içermektedir. Bu yöntem nispeten daha az maliyetlidir ve bazı araştırmacılar için uygun ve kolay olarak algılanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Katılımcılara ait betimsel istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma grubunun tanımlayıcı istatistik bilgilerin dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	67	32,7
	Erkek	138	67,3
	Toplam	205	100,0
Özel Gereksinimli Bireylerle Çalışma Durumu	Evet	100	48,8
	Hayır	105	51,2
	Toplam	205	100,0
Antrenörlük Yapılan Branş	Takım	86	42,0
	Bireysel	119	58,0
	Toplam	205	100,0
Milli Durum	Evet	29	14,1
	Hayır	176	85,9
	Toplam	205	100,0
Ulusal ve Uluslararası Derece	Evet	71	34,6
	Hayır	134	65,4
	Toplam	205	100,0
Yakın Çevrede Özel Gereksinimli Birey Olma Durumu	Evet	66	32,2
	Hayır	139	67,8
	Toplam	205	100,0
Antrenörlük Kademesi	Kıdemli Olmayan (1-2)	110	53,7
	Kıdemli (3-4-5)	95	46,3
	Toplam	205	100,0

Veri Toplama Araçları:**Kişisel Bilgi Formu**

- Cinsiyet
- Yaş
- Hizmet Süresi (*Yıl*)
- Özel Gereksinimli Bireylerle Çalışma
- Antrenörlük Yapılan Branş (*Bireysel-Takım*)
- Milli Durum
- Ulusal ve Uluslararası Derece
- Antrenörlük Kademesi
- Yakın Çevrede Özel Gereksinimli Birey Olma Durumu ile ilgili gibi demografik bilgileri içeren sorulardan oluşmuştur.

Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ): İlhan & Esentürk (2015) yılında geliştirmiş olduğu ölçek 32 madde ve tek bir boyuttan oluşmaktadır. 5'li Likert tipi ölçek türü kullanılarak veri toplamadaki maddeler, "Kesinlikle Katılıyorum (5 puan), Katılıyorum (4 puan), Kararsızım (3 puan), Katılmıyorum (2) Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan)" olarak derecelendirilmesi yapılmıştır. Ölçme aracının geçerliğine kanıt oluşturmak adına, kapsam geçerliği, görünüş geçerliği ve yapı geçerliği uygulanmıştır. Yapı geçerliği için uygulanan açımlayıcı analiz sonucunda tek boyutun açıkladığı varyans %75.083 olarak tespit edilmiştir. Ancak olumsuz çağrışım yapan maddeler (4, 6, 10, 16, 22, 25 ve 29. maddeler) ters puanlanmıştır. 32 puanlık ölçekte belirlenebilecek en düşük ve en yüksek değerler sırasıyla 32 ve 160 puandır. Ölçeğin geçerliliğini göstermek için kapsam geçerliliği, görünüş geçerliliği ve yapı geçerliliği uygulanmıştır. Yapı geçerliliğinin keşfedici analizi, tek bir boyut tarafından açıklanan varyansın %75.083 olduğunu belirlenmiştir. Ölçeğin tamamı için Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.989 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ise hesaplanan iç tutarlılık katsayısı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı

Alt Boyutlar	Cronbach Alpha (α)	
ZEBSEYFÖ	12,42	-,620
		.93

Tablo 2'de araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin alt boyutlarından elde edilen değerlerin .93 olduğu görülmektedir. Tezbaşaran, (1997) bu değerlerin yüksek düzeyde olduğunu belirtmektedir.

Tablo 3. Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği toplam puanına ilişkin ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçek	\bar{X}	Ss	Çarpıklık	Basıklık
ZEBSEYFÖ	142,96	12,42	-,62	,37

Tablo 3'te ölçek toplam puanına ilişkin çarpıklık değerinin-,62, basıklık değerinin ise ,37 olduğu ve ilgili referans dahilinde (Kim, 2013) dağılımın normal olduğu tespit edilmiştir.

İstatistiksel Analiz: Araştırmada elde edilen veriler için SPSS 25.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. İlk olarak analizlerin uygunluğu ve varsayımların kontrolü için boş verilerin değerlendirilmesi, hatalı ve eksik dolduran veriler tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle analiz ve varsayımların uygunluğunun teyit edilmesi amacıyla boş veriler değerlendirilmiş ancak hatalı ve eksik veriler tespit edilerek ve 6 kişi analiz dışı kalmıştır. Bu analizde Mahalanobis değeri ölçülmüş ve sekiz kişinin verileri daha analiz dışı bırakılarak toplamda 205 kişinin verileri gerçekleştirilmiştir. Devam eden süreçte analiz yönteminin belirlenmesi amacıyla normallik testi yapıldı. Ölçeğin toplam puanına bağlı çarpıklık ve basıklık değerlerini incelenmiştir. Bu kapsamda iki grubun karşılaştırılmasında t testi, yaş, kıdem ve büyüklük arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Çarpıklık ve Basıklık değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Etik Kurul İzni: Araştırmanın yapılabilmesi için Gazi Üniversitesi Etik Kurulundan (tarih: 26.01.2021, no: 2021/820) onay alınarak bu çalışmasının yürütülmesinin etik kurallara uygun olduğu belirlenmiştir.

BULGULAR

Tablo 4. Değişkenlere göre Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeğinde antrenörler tarafından elde edilen puanların t-testi sonuçları

Değişkenler	Kategoriler	n	SS	\bar{X}	F	t	df	p
Cinsiyet	Kadın	67	143,67	12,86	1,41	,56	20	,57
	Erkek	138	142,62	12,23				
Çalışma Durumu	Evet	100	143,71	13,62	2,64	,83	20	,40
	Hayır	105	142,25	11,17				
Branş	Takım	86	143,97	11,00	3,72	,99	20	,32
	Bireysel	119	142,23	13,34				
Milli Olma Durumu	Evet	29	146,13	10,90	,38	1,47	20	,14
	Hayır	176	142,48	12,60				
Ulusal-Uluslararası Alanda Başarılı Olma Durumu	Evet	71	143,61	12,77	,11	,54	20	,58
	Hayır	134	142,61	12,26				
Yakın Çevresinde Özel Gereksinimli Birey Olma Durumu	Evet	66	144,56	12,34	,28	1,26	20	,20
	Hayır	139	142,20	12,43				
Kademe Durumu	Kıdemli	110	142,50	13,02	,22	-,56	20	,57
	Kıdemli Olmayan	95	143,49	11,72				

($p < .05$)

Tablo 4 incelendiğinde; antrenörlerin farkındalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre, ölçek toplam puanında ($t(203)=-,566$, $p > .05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde kadın antrenörlerin ($\bar{X}=143,67$), erkek antrenörlerin ise ($\bar{X}=142,62$) olduğu görülmüştür.

Çalışma durumu değişkenine göre, ölçek toplam puanında ($t(203)=-,837$, $p > .05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde özel gereksinimli bireylerle çalışan antrenörlerin ($\bar{X}=143,71$), çalışmayan antrenörlerin ise ($\bar{X}=142,25$) olduğu görülmüştür.

Çalıştığı branş değişkenine göre incelendiğinde, ölçek toplam puanında ($t(203)=-,991$, $p > .05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde takım sporu branşında çalışan antrenörlerin ($\bar{X}=143,97$), bireysel spor branşında çalışan antrenörlerin ise ($\bar{X}=142,23$) olduğu görülmüştür.

Milli olma durumu değişkenine göre incelendiğinde, ölçek toplam puanında ($t(203)=1,47$, $p > .05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde milli olan antrenörlerin ($\bar{X}=146,10$), milli olmayan antrenörlerin ise ($\bar{X}=142,44$) olduğu görülmüştür.

Ulusal ve uluslararası alanda başarı kazanma durumu değişkenine göre, ölçek toplam puanında ($t(203)=-,548$, $p > .05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde başarı kazanan antrenörlerin ($\bar{X}=143,61$), kazanmayan antrenörlerin ise ($\bar{X}=142,61$) olduğu görülmüştür.

Yakın çevrede özel gereksinimli birey olma durumu değişkenine göre, ölçek toplam puanında ($t(203)=1,269$ $p>.05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde yakın çevresinde özel gereksinimli birey olan antrenörlerin ($\bar{x}=144,56$), olmayan antrenörlerin ise ($\bar{x}=142,20$) olduğu görülmüştür.

Kademe durumu değişkenine göre ise, ölçek toplam puanında ($t(203)=-,566$ $p>.05$), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde kıdemli olmayan antrenörlerin ($\bar{x}=142,50$), kıdemli olan antrenörlerin ise ($\bar{x}=143,49$) olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Yaş değişkenine göre Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeğinde antrenörler tarafından elde edilen puanların Pearson Korelasyon analiz sonuçları

(n=205)		ZEBSEYFÖ
Yaş	r	,01
	p	,82

($r=,01$; $p>.05$)

Tablo 5'te antrenörlerin farkındalık düzeyleri yaş değişkenine göre incelendiğinde, yaş ile ölçek toplam puanı arasında ($r=,01$; $p>.05$) herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 6. Hizmet yılı değişkenine göre Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeğinde antrenörler tarafından elde edilen puanların Pearson Korelasyon analiz sonuçları

(n=205)		ZEBSEYFÖ
Hizmet Yılı	r	,02
	p	,74

($r=,02$; $p>.05$)

Tablo 6'da antrenörlerin farkındalık düzeyleri hizmet yılı değişkenine göre incelendiğinde, hizmet yılı ile ölçek toplam puanı arasında ($r=,02$; $p>.05$) herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, antrenörlerin sporun zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkisine ilişkin algılarını çeşitli değişkenler kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen ortalama değerlendirildiğinde, kadın grubunun farkındalığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Farklı gruplarla yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir (Özer vd., 2013; Fournidou vd., 2011; Akyıldız, 2017; Dursun, Güler & Mutlu-Bozkurt, 2019; Goldenberg vd., 2006; Gökçe, Güneş & Çelik-Seyitoğlu, 2016; Kırımoglu vd., 2016a; Yıldırım-Sarı vd., 2010). Yaptıkları çalışmalarda cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farkındalık tespit edilen çalışmalar da bulunmaktadır (Sarı vd., 2010). Tüm çalışmalarda da kadın grubunun farkındalık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadın grubunun farkındalık düzeyinin yüksek olması, annelik içgüdüleri ve çocuğuyla daha yakın ilişki içerisinde olmasından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmada özel gereksinimi olan bireylerle daha önce çalışan katılımcıların puanlarının yüksek olmasına rağmen, gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmayı destekler nitelikte sonuçlara ulaşan, zihinsel engeli olan sporcularla çalışan katılımcıların daha yüksek puan aldıkları gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Gülünay vd., 2019). Bu çalışmadan farklı olarak Özcan & Özer, (2018) özel gereksinimli bireylerle çalışan katılımcıların lehine anlamlı farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmalar arasındaki farklılığın nedeninin örneklem gruplarının eğitim düzeyleri, kültür farklılığı vb. durumlardan kaynaklandığı söylenebilir.

Bir diğer çalışma değişkeni olan branşlar bazında değerlendirme yapıldığında, takım sporlarını çalıştıran katılımcılarda daha yüksek puan alınmasına rağmen gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Katılımcıların eğitim düzeylerinin ve kültürel değerlerinin yakın olmasından dolayı benzer sonuçlar görülmüştür.

Araştırmada milli sporcu olma ya da olmama durumunu değerlendirdiğimizde, her iki grup arasında anlamlı bir fark tespit edilmemesine rağmen milli sporcuların puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Her iki grubun da spor içerisinde edindikleri ortak değerlerin birbirine yakın olmasının anlamlı farklılığın olmamasını sağladığını söyleyebiliriz.

Bir başka çalışmada, katılımcıların ulusal ya da uluslararası alanda derece elde etmeleri ya da etmemeleri analiz edilmiştir. Ulusal ya da uluslararası alanda derece elden eden katılımcıların daha yüksek puan almalarına rağmen iki grup arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bir önceki çalışmaya yakın özellikten kaynaklı sonuçların aynı çıktığını söylemek mümkündür.

Yakınları arasında zihinsel engelli birey olan ya da olmayan bireyler değerlendirildiğinde, gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak zihinsel engelli yakını olan bireylerin daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmaya benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Dursun, Güler & Mutlu-Bozkurt, 2019; Gülünay, 2019, Özer vd., 2013; Kırımoglu,

2016a; Özcan & Özer, 2018). Araştırmalarda meslek grupları her ne kadar birbirine yakın olsa da farkındalık seviyesi sonuçlarını kültürel ve çevresel faktörlerin de etkilediği görülmektedir.

Araştırmada kıdemli olan katılımcıların puanları yüksek olsa da iki grup arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Benzer sonuçların olmasının nedenleri arasında kıdemli olmayan antrenörlerin üniversitede özel eğitim derslerini almaları, kıdemli antrenörlerin ise deneyimli olmalarından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmada yaş değişkenine göre katılım sağlayan katılımcıların almış oldukları puanlar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Araştırma bulgumuzdan farklı olarak, yaş arttıkça düşük düzeyde de olsa anlamlı sonuçlar gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Dursun vd., 2019). Özel eğitim dersinin alınması katılımcıların erken yaşlarda zihinsel engelli bireylere karşı tutumlarının pozitif yönde artmasını sağlamaktadır.

Bu araştırmada hizmet süresi değişkenine göre anlamlı bir sonuç tespit edilmezken, Özer vd., (2013) tarafından yapılan araştırmada hizmet süresi değişkeninde hizmet süresi arttıkça farkındalık seviyesinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Farklı bir araştırma ise; hizmet süresi, az olan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylere karşı tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Özcan & Özer, 2018). Araştırma sonuçlarının farklı olmasının nedeni sonuçları etkileyebilecek eğitim düzeyi, kurum içi işleyişler, özel eğitim dersinin alınması, tecrübe gibi birçok faktörün olabilesidir.

Sonuçlar analiz edildiğinde, ankete katılan antrenörlerin sporun zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkisinin farkında olduklarını ortaya çıkardı. Antrenörlerin farkındalık düzeylerinde cinsiyet, yaş, özel gereksinimi olan sporcularla çalışma durumu, antrenörlük yaptığı branş, geçmişte branşında milli sporcu olma durumu, hizmet süresi, spor geçmişinde ulusal ya da uluslararası alanda derece elde etme durumu, antrenörlük kademesi, yakınları arasında engelli birey olma durumu değişkenleri değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Sporun rolünün zihinsel engelli bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal yaşamlarını iyileştirmek ve topluma entegrasyonlarını desteklemek olduğu görülmüştür. Ayrıca engelli bireylerin hem engellilik durumlarından kaynaklanan ruh hallerini, hem de toplumun kendilerine karşı doğal tutumundan kaynaklanan bazı olumsuz duygularını beden eğitim ve spor faaliyetleri aracılığıyla kontrol edebildikleri söylenebilir. Sporun zihinsel engelli bireyler üzerindeki etkisinin ancak toplumdaki her bireyin farkındalığının artırılmasıyla gerçekleşebileceğine inanılmaktadır.

Öneriler:

- Diğer bölgelerde görev yapan ve farklı kurumlarda çalışan katılımcıların araştırma kapsamına alınması,
- Farklı değişkenleri içeren araştırmaların yapılması,
- Daha fazla katılımcıyı kapsayacak örneklem grupları üzerine araştırmalar önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akyıldız, S. (2017). Öğretmen adaylarının engelli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(39), 141-175.
- Altınışık, Ü., İlhan, E. L., & Kurtipek, S. (2021). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: Spor yöneticisi adayları üzerine bir araştırma. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(2), 79-90.
- Altıntaş A., Çetinkalp Z. & Aşçı H. (2012). Antrenör-sporcu ilişkisinin değerlendirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3):119-128.
- Avcı, P., Karakullukçu, A., & İlhan, L. İşitme engelli öğrencilerin sosyal zekâ düzeylerinin incelenmesi. *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 2(2), 89-94.
- Bühlmayer, L., Birrer, D., Röthlin, P., Faude, O., & Donath, L. (2017). Effects of mindfulness practice on performance-relevant parameters and performance outcomes in sports: A meta-analytical review. *Sports Medicine*, 47(11), 2309-2321.
- Bradbury, T. (2001). Stepping on up: Guidelines for self-coaching. *Journal of Excellence*, 5, 78- 88.
- Côté, J., & Gilbert, W. (2009). An integrative definition of coaching effectiveness and expertise. *International journal of sports science & coaching*, 4(3), 307-323.
- Çar, B., Yarayan, Y. E., İlhan, E. L. & Güzel, N. A. (2019). Zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: fizyoterapist adaylarına yönelik bir araştırma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 267-273.
- DePauw, K. P., & Gavron, S. (1991). Coaches of athletes with disabilities. *The Physical Educator*, 48(1), 33-40.
- Dursun, M., Güler, B., & Bozkurt, T. M. (2019). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Eminović, F., Nikić, R., Stojković, I., & Pacić, S. (2009). Attitudes toward inclusion of persons with disabilities in sport activities. *Sport Science*, 2(1), 72-77
- Fournidou, I., Kudlacek, M., & Evagellinou, C. (2011). Attitudes of in-service physical educators toward teaching children with physical disabilities in general physical education classes in Cyprus. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 4(1), 22-38.
- Goldenberg, I., Matheson, K. & Mantler, J. (2006). The assessment of emotional intelligence: a comparison of performance based and self-report methodologies. *Journal of Personality Assessment*, 86(1), 33-45.
- Gökçe, A., Güneş, G. & Çelik-Seyitoğlu, D. (2016). İnönü Üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışları. *Medicine Science*, 5(2), 351-362.

- Gülünay, Y. İ., Kayışoğlu, N., & İlhan, L. (2019). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 626-639.
- İlhan, E. L. (2008a). Zihinsel engelli çocuklar için beden eğitimi ve sporun genel gelişim süreçleri açısından önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(8), 17-24.
- İlhan, E.L. (2008b). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlhan, E. L. (2009). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların çocuklarının özel eğitimleri sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerine yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 38- 48.
- İlhan, E. L. (2012). Levels of job satisfaction of coaches providing education to mentally retarded children in Turkey. *Educational Research and Reviews*, 7(23), 502-508.
- İlhan, E. L., & Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (zebseyfö) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- Jowett, S., & Cockerill, I. M. (2002). Incompatibility in the coach-athlete relationship. *Solutions in Sport Psychology*, 16-31.
- Kabak S. (2019). *Farklı branşlardaki öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri*. [Yüksek Lisan Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2019. [22 Eylül 2023]. <https://avesis.gazi.edu.tr/yonetilen-tez/2beffab6-4ecd-4a7c-86b5-75a4168d2ad9/farkli-branslardakiogretmenlerinin-zihinsel-engelli-bireylerin-sportif-etkinliklerine-yonelik-farkindalik-ve-tutumduzeyleri>
- Karasar N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, Teknikler ve İlkeler* (27. Baskı), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kemeç, D. G., Tekkurşun-Demir, G., & Koç, S. (2018). Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153-168.
- Kırımoglu, H., Esentürk, O., İlhan, E. L., Yılmaz, A. & Kaynak, K. (2016a). İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 231-244.
- Kırımoglu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M., & İlhan, E. L. (2016b). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: Beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 80-88.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical Notes for Clinical Researchers: Assessing Normal Distribution (2) Using Skewness and Kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52-54.
- Sarı, H., Bektaş M., & Altıparmak S., (2010). Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*. 27(2), 80-83.
- Özel Olimpiyatlar. Terminoloji. 2015 [Erişim tarihi: 12 Kasım 2023]. Erişim linki: <https://www.soturkiye.org.tr/hakimizda/>.
- Özer, D., Nalbant, S., Ağlamış, E., Baran, F., Kaya-Samut, P., Aktop, A., & Hutzler, Y. (2013). Physical education teachers' attitudes towards children with intellectual disability: the impact of time in service, gender, and previous acquaintance. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(2), 1001-1013.
- Özcan, G. H., & Özer, D. (2018). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Journal of Health and Sport Sciences*, 1(1), 39-51.
- Yıldırım-Sarı, H., Bektaş, M. & Altıparmak, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 27(2), 80-83.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thienot E. (2013). *Mindfulness in elite athletes: conceptualisation, measurement, and application*. [Doctoral Thesis]. Perth: The University of Western Australia. [15 Eylül 2023]. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Mindfulness+in+elite+athletes%3A+conceptualisation%2C+measurement%2C+and+application.&btnG=
- Tovell, A., & Gravelle, F. (2009). The importance of transformational leadership in the quest for group cohesion: The case of a university level varsity football program. *International Journal of Sport Management Recreation & Tourism*, 3, 18-33.